

УДК 332.14:711

ПРОСТОРОВІ ЗВ'ЯЗКИ МІСТА ТЕРНОПІЛЬ

Пушкар Б.Т.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Пушкар З.М.

Тернопільський національний економічний університет

У статті проаналізовано особливості просторових економічних зв'язків міста Тернопіль, досліджено діяльність промислових підприємств, зовнішньоекономічну діяльність, висвітлено міжнародне співробітництво, розкрито ряд міжнародних інфраструктурних проектів та проектів міського планування. Авторами запропоновано цілі, завданнями та кроки, які необхідно для покращення розвитку просторових зв'язків міста Тернополя.

Ключові слова: просторові зв'язки, промисловість, іноземні інвестиції, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, інфраструктура.

Постановка проблеми. В світовому вимірі на розвиток міст впливають глобалізаційні тенденції, які зазвичай пов'язують із зміною функцій міст в ракурсі формування центрів впливу, пошуком ресурсів і гуманізацією в сенсі створення привабливого для проживання людини середовища. Ключовим стає питання: які функції міста слід розвивати, щоб посилити його конкурентні позиції. Статус міста підтверджується не тільки його місцем в системі розселення, адміністративно-територіального устрою держави, чисельністю населення, а також розвиненою системою просторових соціальних та економічних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження урбанізаційних процесів та особливості розвитку міст, їх функцій достатньо широко розглядаються у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених: С. Кретке, Д. Еккерта, Ф. Спапенса, К. Кусмана, Б.І. Адамова, В.Н. Амітана, Ю.Д. Денисова, Т.В. Дробішевської, Г.І. Онищука, Б.Б. Родомана, А.В. Степаненко, Л.Т. Шевчук, Е.М. Перцика, Б.С. Хорева, А.Н. Шевцова та інші.

Мета статті – дослідити просторові економічні зв'язки м. Тернопіль; визначити ключові бар'єри, які перешкоджають розвитку та запропонувати основні цілі, завдання та кроки, які необхідно для налагодження просторових зв'язків міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвитку просторових економічних зв'язків м. Тернопіль сприяє економіко-географічного розташування, наближеність міста до сусідніх держав: Польщі, Угорщини, Румунії, Молдови. Тернопіль знаходиться на перетині залізничних, автомобільних і повітряних шляхів. Територіальне поєднання природних умов і ресурсів стали одним з основних факторів розвитку та спеціалізації міського господарства, формування його економічних зв'язків.

Тернопіль є важливим залізничним вузлом. Залізнична станція пропусає за добу близько 100 тисяч тон вантажів. Головні залізничні шляхи проходять зі сходу на захід і південь, у тому числі й міжнародні. З Тернополя курсують поїзди у таких основних напрямках: Львів, Хмельницький, Чортків, Ланівці, Рогатин. Залізничним транспортом відправлено – 1,6% вантажу. На схід і з півночі – на південь Тернопіль переся-

кають три державні автомобільні дороги. Дорога Брест-Чернівці з'єднує західну частину Білорусії з Румунією і є головним коридором північно-південного напрямку до Балканських країн і Середземномор'я. Інші дві дороги Харків-Київ-Львів і Київ-Ужгород з'єднують схід і центр України з Польщею, Словаччиною і Угорщиною. Для забезпечення пасажироперевезень також функціонують приміська та міжміська автобусні станції. Вантажо- та пасажироперевезення, що здійснюються автомобільним транспортом м. Тернополя, щорічно зростають. Так, станом на 01.01.2016 р. вантажні перевезення становили 1,3%, а пасажирські – 2,8%. Основними проблемами в сфері транспортної інфраструктури, які необхідно вирішити для покращення просторових зв'язків міста Тернополя є оновлення та розбудова автомобільних шляхів та рухомого складу для всіх видів транспорту.

Сьогодні місто зберігає та інтенсивно розвиває свій статус на національному та внутрішньому регіональному рівнях. Господарство Тернополя є складовою частиною господарського комплексу України. Рівень розвитку і структуру господарства характеризують показники національного прибутку, які станом на 01.01.2016 р. склали 21676 млн. грн. За часткою такого прибутку в Україні (1,5%) Тернопіль належить до так званих депресивних регіонів, тому працювати є над чим.

Основою економіки міста є промисловість, яка характеризується різноплановістю та багатогалузевим укладом. Основну частку становлять підприємства харчової, виробництва гумових і пластмасових виробів, машинобудування, легкої, виробництва електричного та електронного устаткування, поліграфічна справа. Виробничий потенціал міста складається з понад 120 промислових підприємств. Більшість підприємств протягом 2016 року працювали стабільно та нарощували обсяги виробництва. Обсяг реалізованої промислової продукції підприємствами в аналізований період становив 6108,5 млн. грн., що на 56,0% більше ніж у 2015 р.

В м. Тернополі працює 78 підприємств з іноземними інвестиціями, провідними з яких є: ТЗОВ «Шредер», ТОВ «Сврофарм» (Німеччина), ПП «Режанс полісаж» (Данія), СП «Діана Інтернаціональ ЛТД» (Швеція), ТОВ «МВ Стеллар (Естонія), ТОВ «Шатекс Тер, ТОВ «Укр Поль (Поль-

ща), ТОВ «Натурпродукт- Вега (Бельгія), ТОВ «Р.Е.Й.В.» (Угорщина), ПП «ВІК-ПОЛ», ТзОВ «Польтерпак» та інші [2].

У місті реалізується ряд міжнародних інфраструктурних проектів та проектів міського планування:

– модернізація системи водопостачання та водовідведення. Проект реалізується спільно з Світовим Банком на суму майже 37 млн. дол. США;

– реконструкція системи теплопостачання. Проект реалізується спільно з Європейським Банком Реконструкції та Розвитку на суму 17 млн. дол. США;

– соціально-економічна адаптація переселених осіб у місті Тернополі. Проект реалізовано спільно з Європейським Союзом на суму біля 300 тис. дол. США;

– інвестиції в культуру. Проект реалізовано спільно з Європейським Союзом на суму майже 200 тис. дол. США.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку міста станом 01.01.2016 року склав 13226,4 тис. дол. США, що на 1805,5 тис. дол. США менше обсягів інвестицій на 01.01.2015 року, або 88,0%, в розрахунку на одну особу становить 60,6 дол. США.

У 2015 р. в економіку міста іноземними інвесторами вкладено 124,1 тис. дол., вилучено 242,7 тис. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Інвестиції надійшли з 28 країн світу. До п'ятірки основних країн – інвесторів, на які припадає 11755,5 тис. дол. США, або 88,9% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Естонія, Польща, Бельгія, Кіпр, Німеччина [1].

На підприємствах промисловості зосереджено – 28,3% загального обсягу прямих інвестицій; транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 58,2% прямих інвестицій; оптової та роздрібно торгівлі, ремонт автомобільних засобів – 10,7%. Міжнародне співробітництво міста Тернополя щороку стає все активнішим. З кожним роком збільшується кількість візитів іноземних делегацій до нашого міста, місто все активніше бере участь у різних міжнародних проектах і заходах, збільшується кількість міст-партнерів та міст-побратимів.

Зручне розташування дозволяє розширювати співпрацю зі східними регіонами України, сусідніми областями, державами та країнами Європи, налагоджувати тісні зв'язки з містами-побратимами: Батумі (Грузія), Тарнов (Польща), Хожув (Польща), Тирасполь (Молдова). Міста-партнери: Ялова (Туреччина), Ельблонг, Новотомишльський повіт (Польща), Вільянді (Естонія), Слівен, Шумен (Болгарія), Мурсія (Іспанія), Таураге (Литва), Ниса (Польща), Суленціський повіт (Польща). Дружні міста: Люблін (Польща), Касторія (Греція), в стадії переговорів: Плонськ, Єленья Гура (Польща) [1].

Протягом 2016 року міську раду відвідала 21 офіційна делегація з закордону. Між Тернополем та Автономною республікою Аджарія (Грузія) підписано договір про співробітництво. Одним з найважливіших проблемних питань двосторонніх відносин є необхідність активізації економічної співпраці між нашими країнами. Ця угода про співробітництво між двома регіонами передбачає налагодження зв'язків у сферах економіки, культури, освіти, медицини.

У Тернополі відбувся Міжнародний форум «Тернопільщина Invest – 2016». Участь у ньому взяли близько 25 іноземних делегацій із 18 країн світу, 10 міжнародних донорських організацій, представники іноземних дипломатичних установ, які обговорювали проекти розвитку просторових зв'язків міста та регіону. Найближчі п'ять років Китай планує інвестувати понад \$1 трильйон в економіку європейських міст з найнижчими викидами вуглекислого газу, екологічно чистим транспортом та енергоефективними житловими і комерційними будівлями, і відрадно, що одним з таких міст буде саме Тернопіль, де кошти планують вкладати в термомодернізацію житлового фонду.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності міста є наявність як позитивних, так і негативних тенденцій. Зовнішньоторговельний оборот товарами склав 186,9 млн. дол. США. При цьому обсяги експорту становили 96,2 млн. дол. США, імпорту – 90,7 млн. дол. США. У зовнішній торгівлі відбулося пожвавлення, в першу чергу за рахунок поглиблення співпраці з ЄС. До країн СНД було експортовано 9,2% усіх товарів, до країн Європи – 49,5% [1]. Зовнішня торгівля товарами в 2016 році подана у таблиці 1.

Серед головних торгових партнерів країн Європи експортні поставки найбільше зросли до Нідерландів – в 3,5 рази, до Німеччини – в 1,9 рази, до Польщі – в 2 рази, до Португалії – в 2,6 рази. Експорт до країн Європи збільшився в 1,8 рази. Відновилися експортні поставки до країн Азії і зросли в 17,8 раз (до Ізраїлю, Ірану, Кореї). Провідні позиції в зовнішній торгівлі підприємств м. Тернополя належать країнам Європи та Азії. В структурі зовнішньоторговельних операцій їх частка, відповідно, складає – 59,4% та – 20,3%.

Зовнішньоторговельні операції товарами місто здійснювало із партнерами з 70 країнами світу. Основними торговельними партнерами міста до яких експортувались товари є Польща, Франція, Ізраїль, Швейцарія, Португалія (рис. 1).

Основу структури експорту склала продукція за наступними товарними групами:

- продукти рослинного походження – 45,1%;
- зернові культури – 23,4%;
- продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 11,0%;
- механічне обладнання; машини та механізми – 4,3% [1; 4].

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами в 2016 році [3]

Всього, у т. ч.	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до 2015	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до 2015	у % до загального обсягу
	287831,2	95,9	100,0	270189,6	104,1	100,0
Тернопіль	96216,2	138,2	33,4	90675,7	102,9	33,6



Рис. 1.

Найбільші експортери: ПП «Фабрика меблів «Нова» (меблі дерев'яні), ПАТ «Техінмаш» (прилади електричні освітлювальні), ТОВ «Шредер» (прожектори електричні), ПАТ «ТРЗ «Оріон» (апаратура передавальна), ТОВ «Стеллар ЛТД» (харчові продукти), ТОВ «Торговий дім «Теркурій» (шкарпеткові вироби), ТОВ «Ліском-шпон» (шпон), ТОВ «Ірена і К» (ялинкові прикраси). Із країн СНД імпортовано – 20,1% усіх товарів, з країн Європи – 66,0%.

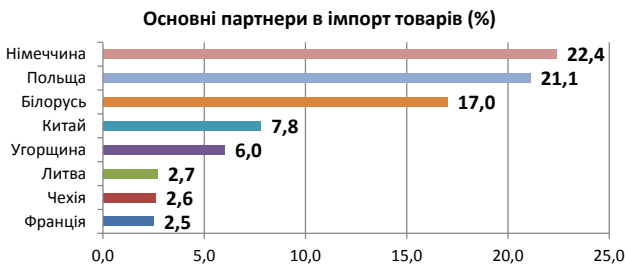


Рис. 2.

Основу структури імпорту склали продукція за такими товарними групами:

- мінеральні продукти – 30,8%;
- механічне обладнання; машини та механізми – 24,4%;
- продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 11,3%;
- полімерні матеріали, пластмаси та каучук – 10,9%;
- недорогоцінні метали та вироби з них – 6,1% [1; 4].

До країн СНД було експортовано 9,2% усіх товарів, до країн Європи – 49,5%.

На нашу думку, основними цілями та завданнями розвитку просторових зв'язків Тернополя повинні бути:

- забезпечення та впровадження належного виконання в місті регіональної складової загальнонаціонального курсу на європейську інтеграцію України;
- розвиток зовнішньоекономічної діяльності та підвищення рівня міжнародного співробітництва в м. Тернополі;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів;
- промоція міста в Україні й за кордоном, його позиціонування як туристичного та культурно-мистецького центру;
- формування позитивного міжнародного іміджу м. Тернополя та покращення співпраці з партнерськими містами;

Для розв'язання головних проблем та досягнення поставлених цілей, ми вважаємо, необхідно:

- поширювати інформацію про інвестиційні можливості міста та підприємств;
- сприяти просуванню продукції місцевих товаровиробників на зовнішній ринок;
- поглиблювати зв'язки з порідними закордонними містами;
- покращення інформаційного забезпечення міжнародного співробітництва, розширення присутності міста в інформаційному просторі шляхом публікацій в електронних та паперових виданнях, представлення презентацій.
- активізація роботи для участі у грантових програм Євросоюзу, регіональних утворень, міжнародних фондів та організацій;
- залучення коштів міжнародної технічної допомоги у рамках програм сусідства Європейського Союзу;
- налагодження співпраці з міжнародними організаціями, торгово-економічними представництвами, а також залучення до співпраці місцевих та міжнародних фондів і програм;
- проведення міжнародних науково-практичних конференцій, семінарів, «круглих столів», форумів, зустрічей.

Висновки і пропозиції. Отже, для розвитку просторових зв'язків та успішного конкурування з іншими містами Центрально-Східної Європи, Тернополлю необхідно усунути ряд ключових бар'єрів, зокрема: необхідність підготовки актуальних навиків серед випускників ВНЗ, покращення рівня управлінських навиків серед менеджерів середньої ланки, вирішення проблеми недостатньої кількості офісних приміщень, малої кількості транспортних сполучень, необхідності створення пакету стимулів та організаційної структури для залучення компаній до Тернополя.

Це забезпечить місту не тільки певну позицію на європейському ринку бізнес-послуг, а й сприятиме залученню інновацій у розвиток економіки міста. Оскільки, інвестиції – це шлях до оздоровлення міста, регіону чи країни, адже це вливання в економіку, бізнес, нові робочі місця, збільшення зарплат та купівельної спроможності. Крім того, якщо у місто чи регіон приходять іноземні інвестори й організують роботу свого підприємства відповідно до європейських стандартів – це змушує інші підприємства області прагнути до цього рівня. Тому і підвищується загальний рівень благополуччя людей.

На Тернопіллі інвесторів приваблює наявність кваліфікованої та доступної дешевої робочої сили, зручне географічне положення, наявність достатньої сировинної бази. Однак негативних факторів наразі більше: інвесторів відштовхують і відносини з податковими органами, і аспект перевірок та недосконалого нормативно-правового регулювання, і проблеми у сфері земельних питань, і порядок здійснення ліцензійних та дозвільних процедур, і високі ціни на сировину. Лякає також невеликий обсяг споживчого ринку, недостатньо розвинена інфраструктура. Однак, нам є куди розвиватись, і є потенціал. Покращення інвестиційного клімату можливе. Але для цього потрібно поліпшити транспортну інфраструктуру, підвищити ефективність роботи органів влади, дати можливість розвиватись малому та середньому бізнесу.

Список літератури:

1. Інвестиційний паспорт міста Тернопіль.
2. Програма розвитку малого і середнього підприємництва в м. Тернополі на 2017-2018 роки.
3. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2015 рік / За ред. А.А. Чорного. – Тернопіль: Головне управління статистики, 2015. – 472 с.
4. Статистичний бюлетень. «Соціально-економічне становище Тернопільської області». – Тернопіль: Головне управління статистики, 2017. – 80 с.

Пушкар Б.Т.

Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка

Пушкар З.М.

Тернопольский национальный экономический университет

ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ СВЯЗИ Г. ТЕРНОПОЛЬ**Аннотация**

В статье проанализированы особенности пространственных связей города Тернополь, исследована деятельность промышленных предприятий, внешнеэкономической деятельности, освещены международное сотрудничество, раскрыто ряд международных инфраструктурных проектов и проектов городского планирования. Авторами предложено цели, задачи и шаги, которые необходимо для улучшения развития пространственных связей города Тернополя.

Ключевые слова: пространственные связи, промышленность, иностранные инвестиции, внешняя торговля, экспорт, импорт, инфраструктура.

Pushkar B.T.

Ternopil National Pedagogical University named after V. Gnatyuk

Pushkar Z.M.

Ternopil National Economic University

SPATIAL RELATIONS OF TERNOPIL**Summary**

The article analyzes the spatial features of the economic relations of Ternopil, studied industrial activity, foreign economic activity, highlighted international cooperation, revealed a number of international infrastructure projects and urban planning projects. The authors proposed goals, objectives and steps necessary for improvement of spatial relationships of Ternopil and well-being of its population. The article is the study of spatial economic relations. Ternopol; identify the key barriers that hinder the development and proposed main goals, tasks and steps that need to establish spatial relationships of the city.

Keywords: spatial connections, industry, foreign investments, foreign trade, export, imports, infrastructure.